

Joel Haahtela
„Elena“
OÜ Hea lugu 2013

Ühe jalaga araablane

Joel Haahtela (1972) on Soome noorema põlve kirjanik, kelle teoseid „Elena“ ja „Liblikakoguja“ lugesin suure huviga. Tegu on 40-aastase psühhiaatriadoktoriga, kelle põhitööks ongi olla psühhiaater. Ta on avaldanud 9 romaani, neist 4 on eesti keelde tõlgitud. Kõigepealt sai eestikeelse tõlke „Liblikakoguja“, seejärel „Elena“. 2014. a jõudsid Eesti poeriilutele ka tema „Täheselge, lumivalge“ ning „Kadumispunkt“.

Haahtelat kui psühhiaatrit huvitab see, mis inimese hingeelus toimub. Ta on öelnud, et tema arvates tegeleb iga kirjanik mingi mõistatuse lahtimõtestamisega, kuid tavaliselt need lahendamatuks jäävadki. Joel Haahtela on Olvi kirjanduspreemia laureaat ja Finlandia kirjandusauhinna nominent. Tundub, et tema avastamine ootab maailma alles ees.

Joel Haahtela kirjutab lühikeste lausetega, valdavalt on need lihtlused. Ta annab lugejale nagu väikese kimbu teavet korraga: mõne mõtte, olukorra või koha ühe- kahelauselise kirjelduse. Vahel tundub, et laused pole kuidagi omavahel seotud – autori mõte on teinud järsu kõrvalehüppe. See teeb lugeja valvsaks, ärgitab mõtlema.

Ei tea üheski raamatus olevat nii palju tühjaks jäetud ruumi – mõtlemisruumi. Lühiromaan „Elena“ on jagatud 4 osaks: „Park“, „Saar“, „Linn“ ja veel kord „Park“. Osad jagunevad omakorda nummerdatud peatükkideks, mis on keskmiselt leheküljepikkused ning mille algusesse ja lõppu on jäetud palju vaba ruumi. Nii tekivad lugemisel tahes-tahtmata pausid ja seetõttu saabki lugeja aega ja ruumi loetud sõnade taha jääva üle mõtiskleda, kas või hetkekski. Nii on kerge ja meeldiv lugeda.

„Ta tuleb kohe“ – nii algab „Elena“. Loo jutustajast saame vähe teada. Tema peategevus on ootamine, vahel tundide kaupa. Mõnikord pillab ta muude lausete vahele lause enda kohta. Juba päris alguses reedab ta: „Ma mäletan asju, mida tahaksin unustada. Pildid tulevad vägisi pähe...“ Ühel hommikul kohtab ta pargis naisterahvast, keda hakkab jälgima. Mees käib iga päev samas pargis, kus ta naisterahvast kohtas. Enamikul kordadel kõnnib naine pargist läbi ning mees vaatleb teda. Järk-järgult saab peategelane teada, kus naine käib ning mis on ta nimi, seda kõike ilma teda ennast kordagi kõnetamata. Suvel aga naist enam ei ilmu. Mees uurib välja, kuhu naine kadus, ning sõidab saarele, et korraks naist näha.

Teos avaneb pikkamööda. Suure osa raamatust täidavad mehe napid seletused ja kirjeldused, kus ta käis, mida nägi ja parasjagu arvas. Teose meeoleolu on mõtlik, sünye, kohati unelev. Juhtivaks jõuks on kellegi või millegi igatsemine ning imekspandav üksindus, mis avaneb meile loo edenedes üha enam. Sõber Jan, kes ranniku lähistel elab, ootab, et minategelane räägiks enda elust, muredest, aga viimane ei tee seda, vaikib. Vaatab puud

akna all ja võrdleb mõttes: „Minu üksindus on nagu selle puu üksindus“. Kõik käigud teeb mees üksinda ning Haahtela tekitab lugejas kindla arusaama, et Elena on ainus, kes peategelasele korda läheb. Teavet igatsetud naise kohta saame järk-järgult: valge nahk, mustad juuksed, tõtakad sammud, üliõpilane... Minategelase laused „Mulle tundus, et ma olin tundnud teda juba kaua, kogu elu“ ja „Näen temas jooni, mis kerkivad mällu kusagilt kaugelt“ peaks lugeja mõtet kuhugi juhatama, aga kuhu...

Aeglaselt kulgeva loo kulminatsioon saabub teose lõpu eel. Lühiromani III osa „Linn“ 11. peatükis laseb autor minajutustajal ja Elenal kohtuda esimest korda nii, et nad omavahel ka kõnelevad. Saame korruga teada nii sellest, et Elenal on armastatud noormees, kui minategelase kunagisest kohtumisest oma tulevase naise Gretaga, kes oli Elenaga väga sarnane, viiskümmend seitse aastat kestnud õnnelikust kooselust ja lahkumisvalust, mis tabas meest pärast naise ootamatut surma. Elenat oli mees kohanud päeval, mil ta leina enam välja kannatada ei suutnud ja oli minemas jõe äärde. „... kõndisin läbi pargi ja nägin Elenat. Siis minus toimus midagi. Muidu oleksin läinud läbi tiheda metsatuka, piki jäätunud rohukõrtest palistatud lumist rada pimedusse.“ Nii oli Elena päästnud inimese, loo jutustaja, seda ise kunagi teada saamata.

Joel Haahtela minimalistlikus teoses on palju peidetud ridade vahele. Lugeja avastab sealt sümbolseid olukordi, detaile. Nii leiame vastanduse „must“ ja „valge“. Mustaga kirjutab minategelane oma kalendrisse: „Täna ma nägin teda.“ Elenal on mustad juuksed ja valge nahk. Teose lõpul sajab valget lund. Must – lein, valus mälestus, valge – ootus, lepitus, lootus? Minajutustaja kodust saame teada, et üks ühte tuppa on suletud. Seda öeldakse lugejale mitu korda. Hiljem selgub, et see on üks mälestustesse nii otseses kui kaudes mõttes.

Joel Haahtela lühiromani moto ütleb: „See raamat on pühendatud ühe jalaga araablasele, kes laulis 20. aprillil 2002 Louvre-Rivoli metroojaamas. Sel päeval sündis see lugu.“ Mida oli jala kaotanud mees üle elanud? Kuidas oli ta saanud tagasi elutahte, kellel oli oskust ja suutmist teda päästa? Kas temagi suutis leida oma Elena? Mulle tundub, et kirjanik Joel Haahtela on oma teosele sellise moto kirjutanud sellepärast, et võrdsustada inimese füüsilist ja hingelist valu. Hingehaavad ei ole vähem valusad kui kehahaavad.

Julgen öelda, et mind lausa lummab Haahtela minimalistlik kirjutamisviis ja tegelemine tegelaste sisemaailmaga. Tema kirjutamisviis on ka mõistatuslik, täis müsteeriume ning minevikuarvude leidmisi ja alles romaani lõpu poole vastuseid andev. Autor jõuab kirja pandud ridadega lugejate südamesse, sest on tunda, kuidas ta on hingega asja juures olnud.

Marianne Haar

Tartu Tamme Gümnaasium, 12. klass

Juhendaja Piibe Leiger